

SAKSALAINEN YLIOPISTO – OPPINEIDEN TASAVALLASTA TOIMINNAN RISTIRIITOIHIN

Saksalaiset tutkijat ovat arvioineet yliopistojen kehitystä viimeisten kahdenkymmenen vuoden ajalta ja todenneet, että maassa on siirrytty oppineiden tasavallasta kohti yliopistollisia palveluyrityksiä. Minkälaisia ristiriitoja järjestelmän remontti on synnyttänyt?

Vanha saksalainen järjestelmä perustui eräänlaiseen oppineiden tasavaltaan. Professori toimi laitoksensa johtajana. Hänen alaisenaan oli muu opettajakunta eli saksalaiseen tapaan junioriprofessorit ja dosentit, jotka tekivät tutkimus- ja opetustyötä. Jatkokoulutettavat toimivat tutkijoina.

Johtaminen oli alatasolta ylätasolle saakka oppineiden itsensä hallussa tai kontrollissa. Hallinto henkilökunta ymmärsi olevansa osa tätä oppineiden yhteisöä, ei mikään erillinen kokonaisuus. Opiskelijakunta oli vähitellen kelpuutettu hallintoon tasavaltaiseksi jäseneksi. Yliopistot olivat valtion yliopistoja, joten niiden rahoitus tuli julkisista varoista.

Saksalainen järjestelmä on ollut eurooppalaisen yliopistolaitoksen mallijärjestelmä. Siksi Suomenkin järjestelmä on muistutta-

nut sitä. Myös yhdysvaltalaisen yliopistojärjestelmän perusta oli alkuaan tässä samassa ideassa, joskin Atlantin toisella puolella on jo pitkään yksityistetty yliopistoja.

MUUTOKSEN ALKU

Saksalaiset ajattelevat, että maassa on nyt alettu seurata yhdysvaltalaisia yliopistoja. Keskusteluissa jätetään usein mainitsematta eurooppalaiset *primus motorit*: Euroopan unioni (EU) ja eurooppalaisten yliopistojen yhteenliittymä European University Association (EUA), jotka toimivat varsin yhtäläisin muutosperiaattein (Universities without walls 2021), ovat omalta osaltaan panneet kehitystä alulle.

1990-luvulla Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) ryhtyi vaikuttamaan eri maiden koulutuspolitiikkaan edis-

Saksan suurimman teknillisen yliopiston RWTH Aachenin rakennusta julkisivuremontoidaan.

Saksan valtiokeskeinen akateeminen koulutus on vähitellen kokenut varsin suuren periaatteellisen muutoksen.

täen yliopistojen ja koko korkeakoulutuksen taloudellistamista ja markkinoistamista. Taustalla olivat yhdysvaltalaisen yliopistojärjestelmän vaikutukset. EU:ssa lähdettiin sitten muovaamaan edelleen näitä periaatteita. Nykytilanteen alku sai muotonsa niin kutsutussa Bologna-prosessissa, jossa luotiin korkeakouluihin kilpailullinen asema ja asenne (The Bologna Process and the European Higher Education Area).

Saksan valtiokeskeinen akateeminen koulutus on vähitellen kokenut varsin suuren periaatteellisen muutoksen. Ammattikorkeakoulut tulivat mukaan kuvaan jo 1960-luvulla. Nykyinen yliopistouudistus käynnistyi 2000-luvun alussa, minkä jälkeen maahan on ilmaantunut laaja joukko myös yksityisiä korkeakouluja, joista osa on yliopistoja.

Saksassa suunta on ollut samanlainen kuin Suomessakin: valtion yliopistoja vähennetään ja siirrytään entistä enemmän julkisiin oikeushenkilöihin. Suomessa näin tehtiin vuoden 2010 yliopistolain ja Saksassa vuoden 2007 korkeakoulupuitelain avulla.

Kaikkiaan Saksassa on tällä hetkellä 428 korkeakoulua, joista 108 on yliopistoja ja 19 yksityistä yliopistoa (Anzahl der Hochschu-

len in Deutschland in den Wintersemestern 2016/2017 bis 2021/2022 nach Hochschulart 2022; Private Hochschulen 2022). Huippuyliopistoja nimettiin ensimmäisen kerran 2019, ja vuoteen 2026 saakka sellaisia toimii maassa kymmenen. Näiden lisäksi Berliinin yliopistokeskus on erityinen huippuryhmä (Deutschlands Top-Universitäten 2019).

Saksan huippuyliopistot

- Hampurin yliopisto
- Aachenin yliopisto
- Bonnin yliopisto
- Dresdenin teknillinen yliopisto
- Heidelbergin yliopisto
- Karlsruhe'n yliopisto
- Tübingenin yliopisto
- Konstanzin yliopisto
- Münchenin yliopisto
- Münchenin teknillinen yliopisto
- Berliinin yliopistokeskus (huippuryhmä)

Yksityiset korkeakoulut ovat kehittäneet erityisiä opetusohjelmia, joihin on vapaa pääsy. Suuri osa niiden opetuksesta toteutetaan digitaalisesti ja puolet työskentelynä yrityksissä. Tällöin yksityinen yliopisto ei veloita lukukausimaksuja opiskelijoilta, vaan ne maksaa yritys, joka saa näin ilmaista työvoimaa. Osaopinnoilla voi päästä myös kiinni ulkomaisiin opintoihin muun muassa saksalaisranskalaisen korkeakoulun välityksellä.

MUUTOKSEN PERUSPIIRTEIDEN TULKINTA

Professori **Detlef Müller-Böling** on ollut muutoksen keskipisteessä 1990-luvulta alkaen. Ensin hän työskenteli Dortmundin yliopiston rehtorina ja sitten Korkeakoulu-uudistuksen keskuksen (Centrum für Hochschulentwicklung, CHE) johtajana vuoteen 2008 saakka. Eläkkeelle siirtymisensä jälkeen hän on toiminut keskuksen konsulttina (CHE. Bertelmann Stiftung). Vuonna 2000 julkaistussa teoksessaan Müller-Böling käyttää korkeakoulusta ilmaisua ”vapautettu korkeakoulu” (Die entfesselte Hochschule). Valtion yliopistot siirrettiin julkisiksi oikeushenkilöiksi korkeakouluautonomian piiriin.

Vuonna 2000 Müller-Böling korosti seuraavia korkeakoulujen muutoksen piirteitä: oman profilin etsiminen, autonomia, tiedeellisyys, kansainvälisyys sekä tutkimus- ja opetustiedon digitalisoituminen. Vuonna 2020 hän palasi tarkentamaan vapautetun korkeakoulun ominaispiirteitä. Hän lisäsi entisten tunnusmerkkien joukkoon taloudellisuuden ja kilpailullisuuden. (Müller-Böling 2020.) Taloudellisuus ja kilpailullisuus koskevat erityisesti korkeakoulun tai yliopiston johtamista, organisoitumista ja toiminnan tuloksellisuuden mittausta, mihin juuri Korkeakoulu-uudistuksen keskus on keskittynyt.

Korkeakoulu-uudistuksen keskus toimii Bertelmannin säätiön yhteydessä. Se ei ole julkinen yhteisö mutta toimii yhteistyössä ministeriön kanssa. Korkeakoulujen arviointi ja laadun mittaus on luovutettu säätiön organisoimalle keskukselle, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että yliopistojen paremmuuslistaukseen liittyvä järjestelmä täyttää kansainväliset kriteerit. Paremmuuslistauksen kriteerit ovat kvantitatiivisia eli laatua mitataan määrällisesti. Mittaus koskee yliopiston tutkimuksen ja opetuksen tulokset-

lisuutta. Sen mukaan arvioidaan rahoituksen saamista eri lähteistä.

Müller-Böling ei erikseen korosta vuoden 2005 huippuyliopistoaloitetta (Exzellensinitiative 2005). Saksalaiset yliopistot ovat aloitteen myötä osallistuneet kilpailuun, jota käydään kansainvälisesti parhaiden yliopistojen välillä sekä maan sisällä tutkimuksen ja opetuksen saralla. Siinäkin Korkeakoulu-uudistuksen keskus on aktiivinen toimija. Aloitteesta muodostettiin EU:n strategian mukaisesti myöhemmin valtion huippuyliopistostrategia, mutta näiden yhteyttä ei korosteta.

EU:n korostamaa innovatiivisuutta tai innovaatioiden merkitystä ei mainita erikseen. Innovatiivisuus on kuitenkin johtanut merkittävään korkeakoulujen ja yritysten väliseen yhteistyöhön ja kumppanuuteen. Näin on tapahtunut niin Saksassa kuin muissakin Euroopan maissa, jotka kuuluvat EU:n korkeakoulustrategian piiriin (Commission Communication on a European strategy for universities 2022).

Sen jälkeen kun Korkeakoulu-uudistuksen keskuksen entisen johtajan Müller-Bölingin kirjan ilmestyi, liiketaloustieteen emeritusprofessori **Alfred Kieser** kirjoitti kriittisen analyysin, joka ilmestyi *Forschung und Lehre* -lehdessä (2020). Hän kiinnittää siinä huomiota siihen, että mittaaminen liittyy tapaan katsoa asioita lyhyellä aikavälillä. Korkeakouluista tulee näin markkinointiosastoja, joiden tehtävä on myydä markkina-artikke-

leita, opintosuorituksia ja tutkimustuloksia. Liiketaloudellisesti toimiva korkeakoulu tarjoaa kalliita kurseja, joiden läpäiseminen antaa opiskelijoille lisää mahdollisuuksia päästä ulkomaisiin korkeakouluihin.

Müller-Böling lähetti seuraavaan *Forschung und Lehre* -lehden numeroon kipakan vastineensa Kieserille (Müller-Böling 2020). Sen mukaan Kieser takertui vaikuttamis- ja suorituspisteisiin muttei hahmottanut itse kokonaisuudistusta. Hän tukeutuu uudistuksen pääasiallisiin piirteisiin ja kertoo, millä tavoin jokainen niistä on toteutettu. Hän ei ota kantaa mahdollisiin ongelmiin tai haittoihin vaan pitää uudistusta kokonaisuudessaan onnistuneena.

YHDYSVALTALAINEN YLIOPISTO - ONKO SIITÄ ESIKUVAKSI?

Yhdysvaltalaisia yliopistoja on kritisoitu samoista asioista kuin eurooppalaisia perässä kulkijoitakin. Sosiologian professori **Lawrence Buschin** (2017) on kritisoinut yhdysvaltalaisen yliopistojen ydinmuutosta: yksipuolistamista taloudellistamisen avulla. Uusliberalistinen talous ja markkina-intressi näkyvät siten, että koko yhteiskunta organisoidaan uudelleen markkinoiden tarpeiden mukaisesti.

Markkinoiden vaikuttamat muutokset näkyvät monin tavoin. Ensinnä opiskelukustannukset siirretään valtiolta yksilölle,

ja koulutusta aletaan järjestää kysynnän mukaisesti. Korkea-asteinen koulutus määritetään uudelleen mahdollisimman korkeapalkkaisten työpaikkojen metsästämiseksi. Samalla tieteellisesti arvioitu tutkimus siirtyy kilpailun piiriin, ja sitä aletaan mitata perustuen mittareihin, kuten julkaisujen lainauksiin ja saatujen apurahojen määrään. Näin opiskelijat, tutkijat, opettajat ja hallintohenkilökunta alkavat nähdä itsensä taloudellisina toimijoina eivätkä enää tiedon etsijöinä tai sen tukijoina.

Kirjoittaja kuitenkin painottaa, että uusliberalistinen kupla puhkeaa tulevaisuudessa. Jatkossa ei enää voida elää sellaisten vastakkainasetteluiden, kuten markkinoiden ja valtion, kulttuurin ja luonnon tai tasa-arvon ja vapauden, varassa. Kritiikki luo pohjavireen epäilykselle, kannattaako yhdysvaltalaista yliopistokehitystä seurata. Eurooppalainen muutos on kuitenkin perustunut yhdysvaltalaisen mallin perusperiaatteille. Mikrotaloustieteellinen ajattelu luo pohjan koulutuksen ymmärtämiselle yhteiskunnallisena tehtävänä.

Kritiikki luo pohjavireen epäilykselle, kannattaako yhdysvaltalaista yliopistokehitystä seurata.

Saksalaiset yliopistot ovatkin huomattavasti vähentäneet eri toimijoita tasapainottavaa makrotaloustieteellistä, ordoliberalistista taloustieteen opetusta, joka on ollut maalle tyypillistä. Ne ovat siirtyneet kohti mikrotaloustiedettä, yrityksiin ja kulutukseen keskittyvää talouden hahmottamista, joka tukee yliopistouudistusta (katso Koskiahho 2018).

RISTIRIITA VANHAN JA UUDEN YLIOPISTOMALLIN VÄLILLÄ ANALYYSISSÄ

Saksalaisten kirjoittajien kriittiset arviot ovat yhdenmukaisia. He kritisoivat kilpailu-, yritys- ja palveluyliopistosisältöjä sekä kansainvälisyyden supistamista sellaiseksi, että se palvelee vain taloudellistamisen arvoja. Monet yliopistolaiset näyttävät työskentelevän ympäristössä, joka kahlitsee heidän varsinaista intohimoaan saada aikaan parempaa maailmaa pohdintojen ja keskusteluiden avulla. Tämä on korvattu lyhytaikaista tyydytystä tuottavalla tuotteistamisella.

Ammattikorkeakouluja halutaan myös tieteellistää. Saksassa ammattikorkeakouluissa

Tiede tuottaa saamiaan resursseja vastaan tieteellisesti todennettua tietoa, mutta todellinen tutkimus ja tiede näivettyvät, jos tiede on liian riippuvainen politiikasta ja taloudesta.

toimii jo nykyäänkin soveltavien tutkimusalojen professoreita. Soveltavaa tutkimusta aiotaan lisätä, ja samalla yliopistoja ja ammattikorkeakouluja halutaan lähentää nimenomaan tutkimuksellisesti.

Jotta yliopisto voisi toteuttaa lyhyen aikavälin taloudellisia intressejä, on tingittävä tieteellisyydestä. Tälle tingitylle perustasolle pyritään sitten nostamaan myös ammattikorkeakoulut niissä maissa, joissa ne ja yliopistot ovat aiemmin olleet omassa ryhmässään. Tällaisia maita ovat Saksan ohella Alankomaat, Ranska ja Suomi. Sen sijaan Italiassa ja Espanjassa ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat jo aiemmin toimineet yhtenäisemmin.

Yliopistojen muutosta, joka alkoi 1960-luvun lopulla eri Euroopan maissa, kuvataan uudeksi politiikan ja tieteen yhdistämisen aikakaudeksi. Poliittika tunkeutui aluksi yliopistoon monin tavoin, eikä valtio tyytynyt rooliinsa julkisen sektorin yliopistoja koskevien lakien laatijana ja niiden rahoittajana. Tätä prosessia on kutsuttu myös yliopistojen modernisoinniksi. Sosiologian professori **Peter Weingart** totesi vuonna 2001, että

tapahtui tutkimuksen politisoitumista ja politiikan tieteellistämistä, joka saattoi kääntyä myös epätieteellistämiseksi.

Politiikka ja tutkimus lähentyivät toisiaan institutionaalisesti ja operatiivisesti. Myös myöhempi yliopistojen taloudellistaminen on ollut osa niiden sekoittumista. Tässä kehityksessä politiikalla on ollut aloitteentekijän rooli. Molempiin vaiheisiin pätee Weingartin arvio rajojen sekoittumisesta ja resurssien vaihdosta. Tiede tuottaa saamiaan resursseja vastaan tieteellisesti todennettua tietoa, mutta todellinen tutkimus ja tiede näivettyvät, jos tiede on liian riippuvainen politiikasta ja taloudesta.

Valtion yliopistojen resurssit vähentyivät 1990-luvulla, ja esiin marssitettiin talouselämä, jolle yliopistot alkoivat tuottaa palveluitaan samassa suhteessa kuin aiemmin politiikalle. Tiede taloudellistettiin. Yritys-yliopistossa tieteellisiä tuloksia alettiin arvioida niiden kaupallisten mahdollisuuksien mukaisesti, mikä johti siihen, että koko korkeakoulujärjestelmän sääntelyrakenne muodostettiin uudelleen.

Sosiologian professori **Uwe Schimank** puhuu funktionaalista antagonismista (Schimank 2014). Se koskee yliopiston johtoa, jonka pitää yhtä aikaa puhua yhtä yliopiston ulkopuolisille poliittisille ja taloudellisille tahoille sekä toista yliopiston professoreille ja muulle henkilökunnalle. Schimank toteaa, että tässä ristiriitatilanteessa tarvittaisiin *mindfulnessia*. Antagonismi on funktionaalista, koska siinä tulee olla joustava ja kertoa eri tahoille niiden toivomia seikkoja kehityksestä.

Yliopiston ulkopuolelta ovat tulleet myös paineet siitä, että tieteen ja opetuksen tuloksia pitäisi tarkkailla ja mitata taloudellisin mittarein. Mittaamista on alettu käyttää tutkimuksen ja opetuksen sisältöjen suuntaamiseen. Tieteen ja talouden yhteentuominen sisälsi yliopiston tieteellisen ulottuvuuden kannalta riskin, että synnytetään akateemista kapitalismia (Münch 2015a). Näin onkin tapahtunut ja riski toteutunut.

Sosiologian professori **Richard Münch** on ruotinnut laajasti 2010-luvun kuluessa akateemisen kapitalismin olemusta. Tiedettä ohjelmoidaan tarkoituksella yhdistäen systeemi-teoriaa ja kenttäteoriaa. Tieteen ja talouden hybridi ei muuta kummankaan itsenäistä mutta vuorovaikutuksellista toimintaa. Se kuitenkin muuttaa tieteellisen käytännön reunaehtoja.

Kapitalistinen voiton maksimointi alkaa näin ikään kuin kolonialisoida tieteellistä käytäntöä, ja tieteellisen tiedon edistymisen

mahdollisuudet heikkenevät. Julkisuuteen annetaan aina uusia ilmoituksia siitä, kuinka ollaan menestytty eri indikaattoreilla, jolloin huomio ei kiinnity julkisivun takana tapahtuvaan heikentymiseen.

Aiemmin mainitut Alfred Kieserin (2020) havainnot mittaamisesta ja markkinointamisesta sopivat täydentämään käsitystä kokonaisrappiosta, jota Münchin maalailee. Kilpailu ja innovaatiot voivat viedä yliopistojen tutkimusta ja opetusta outoon suuntaan. Julkaisujen kirjoittajien tai yliopiston etuja voidaan tavoitella esimerkiksi tehtailemalla keinotekoisesti viittauksia julkaisuihin.

Kieser kuvaa tällaisia tilanteita kritisoidessaan yliopistouudistusta ja Korkeakoulu-uudistuksen keskuksen toimintaa. Hän katsoo, että sijoituspistejärjestelmä ei välttämättä tee tutkimusta entistä innovatiivisemmaksi mutta kasvattaa räjähdysmäisesti tieteellisten julkaisujen määrää, suorituksia ja huomiota. Tämä johtaa kilpailupaineisiin ja houkuttaa joitain tutkijoita huijausyrityksiin.

Kieser kiinnittää huomiota myös siihen, että tutkimusartikkeleilla näyttää olevan entistä vähemmän lukijoita. Artikkeleiden sisällöt alkavat noudattaa yhdenmukaista kaavaa, eivätkä ne sisällä mielenkiintoisia uusia havaintoja tai kehitelmiä. Hän toteaa **Winston Churchillin** tavoin, ettei historiasa koskaan ennen niin monilla ole ollut niin vähän sanottavaa niin harvoille kuin tänään (Kieser 2020).

Münchin (2015b) kanta mittaamisintoon käy ilmi hänen artikkelissaan, jonka nimi on ”kaikki valta numeroille” (*Alle Macht den Zahlen*). Hän kuvailee siinä yhdysvaltalaisen tiedejulkaisujen hegemoniaa, laadun mittaamisen puutteita ja viittausten vaikutusta tieteelliseen käytäntöön. Kvantitatiivisuuden korostaminen on turmiollista yleensäkin humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen kannalta. Se pakottaa näennäiseen kvantitatiiviseen empiriaan myös tutkimuksen teossa.

Yliopistouudistuksen kriittisellä arvioinnilla on ollut vaikutusta Saksan lainsäädäntöön. Liittovaltion tasolla on pysytty yliopistoille kehykset antavassa vanhassa laissa, joka on vuodelta 1976. Sitä vain on moneen kertaan muutettu, viimeksi vuonna 2007. Saksassa osavaltioilla on kuitenkin laaja itsemääräämisoikeus, ja yksityiskohtainen lainsäätämisen tapahtuu osavaltioissa.

Baijerin osavaltiossa uuden korkeakoululain säätämisen prosessi aloitettiin 2020, mutta lakia vieläkin ole säädetty. Kriittinen keskustelu on siirtynyt poliittiseen päätöksentekoon (Offener Brief zu geplanten Hochschulrechtsreform 2020). Baijerilaiset ajattelivat, että heidän lakiuudistuksestaan tulisi samalla malli muille osavaltioille.

TIETÄMISEN HENKI VAI PELKKÄ HYÖTY?

Yliopistouudistuksen edistäjien huomio näyttää suuntautuneen siihen, miten yliopisto saa-

daan toimimaan yritysmäisesti ja kaikki sujuvasti mukaan uudistukseen. Tämä aiheuttaa ristiriitaisuutta toiminnassa eli funktionaalista antagonismia. Yliopiston johto toteuttaa mallia, jossa he pukevat erilaiseen kaapuun selitykset yliopiston ulkopuolisille ja sen sisäisille tahoille. Totuus jakautuu kahtia.

Nykysuuntaus korostaa luonnontieteellisen kvantitatiivisen tutkimuksen arvostusta. Taloudellinen painotus yliopistossa vain lisää tällaista orientoitumista sekä Saksassa että muissa maissa. Tavoitteet yliopistolaamalle asetetaan poliittis-taloudellisissa organisaatioissa, kuten EU:ssa ja OECD:ssä. EU:n mukaan yliopistojen opiskelijoiden ja henkilökunnan olisi hyvä perustaa *startup*- ja *spin-off*-yrityksiä oppiakseen entistä paremmin yrittäjänä selviytymistä. Yrittäjyyttä tarvitaan myös toimittaessa yliopiston sisällä, ei vain sen ulkopuolella.

Vanhemmat professorit ovat kritisoineet yliopistouudistusta perusteellisesti lukematomissa julkaisuissaan. He kokevat vaaraksi tieteenteon yksipuolistumisen ja samalla maailman ymmärtämisen kapeutumisen. Oppituoliprofessorit ovat poistumassa. Professorien entistä autonomista asemaa horjutetaan.

Toinen kriittinen ryhmä toimii Rosa Luxemburg-säätiön ympärillä ja koostuu marxilaisista tutkijoista, kolmas on syntynyt niin sanotun Kriittisen yliopiston kollokviumien osallistujista, joiden joukossa on

Onko yhä tutkijoita, jotka tutkivat kysymättä, ketä tämä hyödyttää, ja jotka haluavat tuoda ideoitaan ja teorioitaan yleiseen käyttöön?

erilaisia tutkijaopettajia ja opiskelijoita. Tieteen vapaus huolettaa humanististen tieteiden, oikeustieteiden ja yhteiskuntatieteiden edustajia (Himpsl 2017). Nuoret tutkijat ja opiskelijat kritisoivat yliopistoa myös sukupuolisyrynnästä ja rasismista. Poliittisesti yritetään hiljentää äärioikeistolaisen puolueen asemaa yliopistoyhteisössä.

Tiedeorganisaatioiden allianssilla on ollut Saksassa jo 70 vuotta yhteinen tieteen vapautta puolustava kampanja, joka jatkuu edelleen uusin haastein (Wissenschaftsfreiheit.de). Yliopistouudistuksen vastustuksesta syntyi vuonna 2021 professorien ja tutkijoiden tieteen vapautta puolustava verkosto (Netzwerk Wissenschaftsfreiheit e.V.). Myös Alexander von Humboldt -säätiö julisti vuonna 2021, että tieteen tarkoitus on pyrkiä totuuden etsimiseen. Tieteen vapaus on tämän ehto (Quinn 2021).

Saksassa kysytään (esimerkiksi Dörwald 2011), onko kriittinen, utelias ja tietämistä janoava henki vielä elossa: Onko yhä tutkijoita, jotka tutkivat kysymättä, ketä tämä hyödyttää, ja jotka haluavat tuoda ideoitaan ja teorioitaan yleiseen käyttöön? Onko prosessi

jo vaihtoehdoton vai löytyykö vielä keinoja?

Nuorten pelätään tottuvan uuteen järjestykseen. Yliopistojen sijaan heille saattaa olla vain ”kouluja”. He kenties unohtavat etsiä omaa tietään, kun edessä on pakollinen opintosuunnitelma. Vapaus on sitä, että voidaan toimia oman vakaumuksen mukaisesti. Tietoiset päätökset eivät ole determinismia tai absoluuttista vapautta.

Saksan humanistinen humboldtilaisen yliopistonäkemyksen perinne on ollut vahva. Nyt se on murrettu. Saksalaiskritikkojen omien arvioiden mukaan Saksakin on vähitellen siirtynyt akateemisen kapitalismin oppilasluokalta sen toteuttamisen kärkijoukkoihin.

Bielefeldiläiset tutkijat analysoivat huolellisesti koko Bologna-prosessista alkanutta kaksikymmentävuotista yliopistokehitystä. Heidän johtopäätöksensä oli, että tämän Bologna-emerituksen olisi jo aika astua syrjään (Blättler ja Imhof 2019). Viimeisin hyödyn aikakausi on jo käytetty loppuun.

—
Briitta Koskiaho on sosiaalipolitiikan professori (emerita).

KIRJALLISUUS

- Anzahl der Hochschulen in Deutschland in den Wintersemestern 2016/2017 bis 2021/2022 nach Hochschulart 2022 (2022) Statista. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/247238/umfrage/hochschulen-in-deutschland-nach-hochschulart>. Viitattu 20.5.2022.
- Blättler, Andrea C. & Imhof, Franz-Dominik (2019) Bologna emeritus? 20 Jahre hochschulpolitische Integration Europas – Analyse und Kritik. GEW-Materialien aus Hochschule und Forschung, Bd. 125. Bielefeld. <https://doi.org/10.3278/6004687w>
- Busch, Lawrence (2017) Knowledge for Sale. The Neoliberal Takeover of Higher Education. The MIT Press. Cambridge MA. CHE. Bertelsmann Stiftung. www.bertelsmann-stiftung.de/de/ueber-uns/was-wir-erreicht-haben/che-centrum-fuer-hochschulentwicklung. Viitattu 20.5.2022.
- Commission Communication on a European strategy for universities (2022) European Commission. Strasbourg. <https://education.ec.europa.eu/document/commission-communication-on-a-european-strategy-for-universities>. Viitattu 20.5.2022.
- Deutschlands Top-Universitäten (2019) www.deutschland.de/de/topicwissenuniversitaet-und-forschung/exzellenzuniversitaeten-in-deutschland-im-ueberblick. Viitattu 20.5.2022.
- Dörwald, Uwe (2011) Vom lebendigen Geist zum gebrochenem Herz. www.schwarz-auf-weiss.org. Viitattu 20.5.2022.
- Himpl, Franz (2017) Die Freiheit der Wissenschaft. J. B. Metzler. Wiesbaden.
- Kieser, Alfred (2020) 20 Jahre "Entfesselung deutscher Hochschulen". Eine kritische Bilanz. Forschung & Lehre 7/2020, 588–589.
- Koskiahho, Briitta (2018) Ordoliberalism in sosiaalihumaani suuntaus odottaa uutta valtakautta. Tieteessä tapahtuu 4/2018, 21–28. <https://journal.fi/tt/article/view/71091>. Viitattu 20.5.2022.
- Müller-Böling, Detlef (2008) Die entfesselte Hochschule. Verlag Bertelsmann Stiftung. Gütersloh.
- Müller-Böling, Detlef (2020) Bilanz der "Entfesselten Hochschule". Eine Replik. Forschung & Lehre 8/2020, 672–673. www.mueller-boeling.de/wp-content/uploads/2020/08/Pub-2020-08-Bilanz-der-Entfesselten-Hochschule.pdf. Viitattu 20.5.2022
- Münch, Richard (2015a) Akademischer Kapitalismus: harmloser oder gewährlicher Hybrid? Kron, T (Hrsg.) Hybride Sozialität – soziale Hybridität, 223–246. Verbrück Wissenschaft. Weilerswist.
- Münch, Richard (2015b) Alle Macht den Zahlen! Zur Soziologie der Zitationindexes. Soziale Welt 66/2015, 149–159.
- Netzwerk Wissenschaftsfreiheit e.V. www.netzwerk-wissenschaftsfreiheit.de. Viitattu 20.5.2022
- Offener Brief zu geplanten Hochschulrechtsreform (2020). Der Hochschullehrerverbund. Bayern. <https://hochschulreform-wir-sind-dabei.de>. Viitattu 20.5.2022
- Quinn, Robert (2021) Was ist Wissenschaftsfreiheit? Alexander von Humboldt Stiftung. www.humboldt-foundation.de/entdecken/newsroom/dossier-philipp-schwartz-initiative/was-ist-wissenschaftsfreiheit. Viitattu 20.5.2022
- Schimank, Uwe (2014) Reforming the German University System: Mindful Change by Double Talk. Becke, Guido (toim.) Mindful Change in Times of Permanent Reorganization. CSR, Sustainability, Ethics & Governance, 209–222. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-38694-7_12
- Studierende an Privaten Hochschulen (2022) Statistisches Bundesamt. www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bildung-Forschung-Kultur/Hochschulen/Tabellen/privatehochschulen-studierende-insgesamt-hochschulart.html. Viitattu 20.5.2022.
- The Bologna Process and the European Higher Education Area. Education and Training. European Commission. <https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/higher-education-initiatives/inclusive-and-connected-higher-education/bologna-process>. Viitattu 20.5.2022.
- Universities without walls (2021) A vision for 2030. EUA European University Association. February 2021. Brussels. www.eua.eu. Viitattu 20.5.2022.
- Weingart, Peter (2001) Die Stunde der Wahrheit. Velbrück Wissenschaft. Weilerswist.
- Wissenschaftsfreiheit.de. <https://wissenschaftsfreiheit.de>. Viitattu 20.5.2022.